

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

Continet Tractatus De Conscientia, De Peccatis, De Legibus, De Fide, Spe,
Et Charitate

Castro Palao, Fernando de

Lugduni, 1669

14 Qua ratione iudex secularis se gerere debeat in caus hæresis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76540](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76540)

19 Secunda difficultas est an sententiam diffinitivam, qua reus absoluitur, vel interlocutoriam, quæ vim sententia diffinitivæ habet, qua similiter reus absoluitur a tortura, vel alio actu, & poena possit Inquisitor sine Episcopo, vel eius delegato, aut e contra profere? Certum est in Hispania id fieri non posse, quia ita cautur in instructionibus datis particularibus Inquisitoribus quas ipsi observare tenentur, eo quod iuxta illas iurisdictione ab Inquisitore generali conceditur sic Simancas *cathol. instit. tit. 3. rubr. de absolutioib. n. 9. & in enchirid. viol. relig. tit. 5. i. rub. de absol. n. 2.* At spectato iure communi aliqua maior est dubitatio. Simancas *locis allegatis*, negatio fieri posse Rojas *singul. 27. n. 7.* Ymbert. *Locat. post iudic. Inquisit. questione 29.* vbi dicit hanc esse æquiorum opinionem licet contrariâ vetiorem. Quintil. *Mandol. in addit ad Repert. Inquisit. verbo Inquisit. litt. C.* Carerius *tract. de hereticis. n. 72.* Læus Zechus *summ. 1. part. tit. de fide, cap. 1. rub. de heresi. n. 14. post princ. Ioan. Azor. 1. part. lib. 8. cap. 18. q. 16.* dicit hanc effectivorem, æquiorémque opinionem, licet contrariâ sit magis iuri conformis. Fundamentum esse potest, quia antequam Inquisitor proferat contra teum sententiam, debet Episcopum requirere, & inter se communicare processum, & examinare an reus sit condemnandus, vel absolvendus, Ergo assentia utriusque non tam est pro actu sententiæ, quam pro antecedentiâ ipsam, ne aliquis error committatur absolvendo eum, qui forte damnari debet, & condemnando eum, qui debet absolvi. Ergo nullo modo licet Inquisitori ad absolutoriam sententiam procedere ipso iure iusto. Secundo, si valida esset sententia diffinitiva, qua solus Inquisitor teum absolute absoluit, aut qua absoluit a tortura, cum inter se conveniunt de reo condemnando, vel absolvendo, & discordant, causa non debet remitti Pontifici, contra textum in *e. per hoc* fed. absolutoria prævalere debebat, vtpote quæ non est contra rem. Propter hæc censio hanc sententiam in praxi servandam omnino esse quam sic reputat servandam Pegna *direct. 3. p. 4. 48. comm. 97. vers. ex his omnibus*, licet contrariam sententiam in punctu iuris vetiorem esse asserat.

20 At qua negari non potest contrariam sententiam communem esse, & à gravissimis Doctoribus approbatam, placet eorum fundamentum referre, quod sic se habet. A iure antiquo recedendum non est, nisi in quantum iure nouo expresse correctum inuenitur. *I. sanctimus, C. de testam. n. l. p. incipimus, de appellat. authent. de non alien. aut perm. rebus Ecclesiast. s. fin. cap. ad nostram, de regular.* At iure antiquo indubitatum est Episcopum se solo posse totum negotium fidei definire. Ergo etiam poterit iure nouo, dum non inueniatur expresse prohibuitum. Sed in iure nouo non inuenitur Inquisitori, neque Episcopo prohibuitum absolutoriam sententiam proferre, sed solum condemnatoriam. Solum enim prohibentur proferre sententiam contra reos, vt constat ex *dicta Clement. 1. ibi, neque ad sententiam procedere contra eos.* Ergo pro reo bene poterit quilibet sententiam absolutoriam proferre. Et confirmat. Ratio ob quam in *dicta Clement.* prohibuitur fuit Inquisitori sine Episcopo, & Episcopo sine Inquisitore, reos duro carere tradere, tormentis exponere, contra reos sententiam ferre, fuit satisfacere querelæ multorum, de molestiis, & vexationibus factis ab Inquisitoribus prætextu Inquisitionis officij, in cuius exercitio metas iurisdictionis sibi committunt, & excedunt. At hæc satisfactio omnino cessat, cum reus absoluitur, neque enim de absoluteione fuit querimonia facta, sed de condemnatione iniusta. Ergo hæc debemus dispositioni iuris antiqui cõcedentis eumlibet independenter ab alio posse procedere. Deinde, quia argumentu à cõtrario non est leue in iure, quando contrariâ dispositioni iuris antiqui cõforme est. In dictis autē text. *per hoc. & Clement. 1. multorū de heret.* solum prohibuit inuenitur Inquisitori ferre contra reos sententiâ sine Episcopo. Ergo tacite concedit pro eis ferri. Ad idem est argumentum desumptu ex scripto Viani IV. incipiente, *Pro curia s. si vero & Clement. 7. incipiente. Cum sicut.* quorum meminit Pegna *loco allegato*, vbi inquit Pontifex: Cõtra huiusmodi exemptos vsque ad sententiâ diffinitivam, ad quam ferendam, si fuerit cõlemnatoria, cum cõsensu ordinarij procedatis. Tacite ergo inuenit, si absolutoria foret, cõsensu ordinarij nõ requiri. Neque in contrariū vrget text. in *e. per hoc, de heret. in 6.* vbi absolute cautur de quilibet sententia danda per Episcopum & Inquisitorem, simul proferri debere. Non, inquam, obstat: nam licet ille textus loquitur tam de sententia contra reos, quam pro reo; tamen in casu speciali, scilicet cum Inquisitor, & Episcopus diuim procedant, in quo si vnus alteri non desit, statuit Pontifex, vt simul per vtroque sententia proferatur. Ergo cum aliquis illorum solus procedit *ex suprad. cap.* non tenetur neque processum alteri cõmunicare, neque ad sententiam proferendam illum vocare. Ex dicta autem Clementina 1. solum tenetur, quando aduersus reos procedit. Ergo si in illorum fauorem sententiam proferat, vocare dicebanum non tenetur: & ita docent pluribus relatis cum glossa in *dicta Clement.* Eymet, & Pegna *3. part. direct. q. 48. comm. 97.* Luitus Clarus *tract. crim. s. heresis, num. 5. vers. sed quis in fine* Farinacius *qua. s. 186. num. 60.* Ludouic. Molin. *tract. s. de iust. disp. 28. num. 15.*

Fateor fundamentum efficax esse, sed non ob illud recedendum esse à sententia negante posse Inquisitorem sine Episcopo, vel vice versa reos absolueri. Quia licet textus de sola sententia condemnatoria expresse loquatur; indirectè tamen loquitur de quilibet sententia ob communicationem, & examinationem processus sententiæ prærequiritam.

21 Tertia difficultas est, an penitentia carceris, tritennis portationis vestis cruce signate imposta ab Inquisitore, & dicecesano simul possit à quolibet illorū mutari, & relaxari? Hinc difficultati antecedenti disp. satisfacimus, ibi enim relaxandus iure communi spectato vtrumque simul debere concurrere, *ex cap. vt commissi, de heret. in 6.* Aliâ frustra vtriusque auctoritas in illius impositione expolularetur, si quilibet postea relaxare, & occasio daretur fraudi, cum quilibet consentire posset condemnationi, quam reputat iniustam, sub prætextu, quod statim eam reuocare, aut mutare poterit, nihique in hac parte firmu esset, & ita vtra Doctores ibidem relatos pluribus sumat Farinacius *q. 186. num. 76.* In Hispania autem ex speciali summi Pontificis privilegio (vt credendum est) solus Inquisitor generalis mutandi, & relaxandi penitentias delinquentibus impositas facultatem habet, vt testatur Farinacius *supra.* & Simancas *cathol. instit. tit. 16. rubr. de custodia reorum, num. 20.*

PUNCTVM XIX.

Qua ratione index sæcularis se gerere debeat in causa hæresis.

- 1 Statuitur forma præscripta à Bonifacio VIII.
- 2 Iudex sæcularis in cognitione huius criminis nulla ratione se introrittere potest.
- 3 Non potest Princeps sæcularis statuta cõcedere quibus hoc crimen puniatur, si aliquo modo contraria sint legibus Ecclesiasticis.
- 4 Bene tamè si augeat, & promouat modū procedendi Ecclesiæ.
- 5 Non possunt iudices laici examinare causas, & processus illorum qui sibi relaxantur a iudicibus fidei.
- 6 Tenentur morte afficere reos sibi puniendos traditos.
- 7 Sed quid reum falso condemnatum agnoscat? Sub distinctione respondetur. Si absque examinatione processus cognoscatur: (quod raro fieri potest) supersedere debet. Secus si indiget processus examinatione.
- 8 Proponuntur aliquæ obiectiones, quæ difficilem reddunt superiorem doctrinam.
- 9 Iudex laicus si vocetur ab Inquisitore pro reo capiendū, tenetur auxilium præstare.
- 10 Iudex sæcularis reuocens obediens, aut sententiam ab Inquisitore prolatis omittens exequi, cogendus est cõmunicacione, aliisque penis.

1 Primè traditur à Bonifacio VIII. in cap. vt inquisitionis de heret. in 6. vbi in primis approbat leges Federici Romanorum Imperatoris in deuotionem Romanæ Ecclesiæ promulgatas, quatenus Dei, & Ecclesiæ sanctæ suæ honorem promouent: & hæreticorum exterminium prosequuntur, & statuta canonicis non obstat. Secundo vniuersas sæculi potestates, & dominos temporales monet Inquisitoribus, & ipsi parere in investigatione, capturaque hæreticorum. Tertio mandat prædictis potestatibus, vt condemnatos ab Episcopo, vel Inquisitore, libere relaxent, sine dilatione, anmaduersione, debite puniendos, remota quilibet appellatione, vel proclamatione. Quarto prohibet districtius ne de hoc crimine, vtpote Ecclesiastico cognoscat, nève delinquentes à carcere liberent, nève condemnatoriam sententiam recitentur. Quod si contra prædicta præsumpserint, excommunicatione innotantur, etsi in illa per annum steterint, tanquam hæretici sunt condemnandi.

2 Ex hac decisione inferitur primò, sæcularem iudicem in cognitione huius criminis vtpote Ecclesiastici, nulla ratione, neque directè, neque indirectè se introrittere posse, vti expresse definitum fuit in cap. vt inquisitionis ibi. *Prohibemus. n. ipsi de hoc crimine (cum vere sit Ecclesiasticum) quoquo modo cognoscat, vel iudicent.* Notanda sunt verba, quoquo modo, quæ omnem cognitionem etiam incidentem excludunt, vt dixi glossa ibi, & Ioan. Andr. *col. fin. in fine* Gemian. n. 4. Parisius *con. 2. n. 107. lib. 4.* Farinacius *q. 186. n. 154.* Simancas *cathol. instit. tit. 36. rubr. de iud. ciuib. secularibus, n. 1. & in enchirid. viol. relig. tit. 66. rubr. de iudicibus secularibus num. 1.*

3 Secundo inferitur non posse Principes, iudicisque sæculares statuta cõcedere, quibus præscribitur modus procedendi, vel puniendi hoc crimine, si diuersus est ab eo, quem Ecclesia oblat, quia hoc esset de crimine cognoscere, & talè introrittere in auctoritatem melleam: quodque expresse prohibentur in cap. statum ciuitatis de heret. in 6. Deinde quia prædictè modū procedendi in crimine hæresis ad iurisdictionem Ecclesiasticam pertinet, cum crimen sit Ecclesiasticum. Ergo nequaquam licet iudicibus sæcularibus statuta cõcedere, quibus talis modus procedendi præscribat. Adde statuta laicorū concernentia Ecclesiasticam iurisdictionem, nulla sunt, nulliusque effectus, dum à Romano Pontifice

si non approbatur, ex dicto cap. ut inquisitionis, in princ. de cap. qua in Ecclesiis, de constitutionibus, & notant glossa, de Doctores ibi, quos refert Decianus tract. crim. lib. 5. cap. 26.

4. Dixi nulla esse statuta laicorum praescribentia modum delictum procedendi in crimine haereticis, quem Ecclesia obsequatur. Nam si statuta solum augeant, & promouent talem procedendi, & puniendi modum, valida sunt, firma, & laudabilia, quia haec non eadunt in diminutionem Ecclesiasticae iustitiae, sed potius in illius augmentum. Cur ergo valere non debent? Erunt ita validas, & laudabiles esse leges augentes poenas poenis canonum haereticis impositas, aut impositas ab Ecclesiasticis iudicibus obsequari mandatis proba optime doctrinam Pagna 3. part. direct. q. 86. com. 1. 35. vers. de principibus secularium. Carcer. tract. de haereticis, n. 64. Decianus tract. crimin. lib. 5. cap. 25. vers. sed & canonis. Farinacius q. 97. num. 180.

5. Tertio inferitur non posse iudices laicos, & seculares magistratus examinare causas, & processus haereticorum, qui sibi a iudicibus Ecclesiasticis puniendi committuntur; quia hoc esset contra prohibitionem supra dicto capite ut inquisitionis, in quo sibi mandatur, vt reos relictos recipiant in iudicio animauerunt deponendo. Neque de tali crimine vtore Ecclesiastico deponant, aut quoquo modo iudicent, neque executionem sententiae admittant, vt aliam directe, vel indirecte impediant. Si autem reos sibi commissos, & eorum causas iterum possent examinare, non diceretur recipere reos animadversione debita puniendos, sed potius examinandos, vt puniantur, vel a punitione liberentur. Item iam executionem sententiae hanc adimplere dicerent, ac tandem de haereticis crimine vtore cognoscerent: quod omnino eis est prohibuit. sic glossa ibi, in verbo in iudicio, vers. unde sententia Ioannes Andreas n. 1. ante finem columna 2 post medium, vers. captione. Franc. n. 5. vers. nota. Vmbert. Locat. in iudic. inquisit. verbo iudex, num. 57. vers. quomodo autem. Ioannes Calderinus tract. de haereticis rub. de poenis haereticorum num. 40. Pagna multis relatis, 3. part. direct. quest. 66. comment. 85. vers. de canonis. & aliis pluribus firmat Farinacius quest. 97. de poenis temperandis, n. 103. q. de haereticis, quest. 186. num. 161.

6. Quarto inferitur obligatos esse iudices laicos debita animadversione punire, hoc est, poena mortis haereticos sibi puniendos commissos; quia haec est poena aduersus illos per leges imperiales & Pontificibus approbatas statuta: quam poenam tenentur iudicium, & abique vlla dilatione exequi: si habetur in iudicio, vt inquisit. prohibemus de haereticis in 6. Dicitur autem statum, & sine vlla dilatione exequi, si infra sex dies executioni mandetur, quia ex rescripto Innocentij VIII. incipiente, Dilecti filii, cuiusque meminit Pagna, & Farinacius statim referendi hoc scriptum conceditur. Inquit enim. Eisdem officialibus secularibus sub excommunicationis poena, & aliis censuris Ecclesiasticis praecipitur, atque mandetur, vt infra sex dies, postquam legitime fuerit requisiti, sine aliqua dictionum prolatione per vos agitorum visione, sententias per vos latis contra huiusmodi haereticos prompse exequantur appellatione remota: & tradit Farinacius quest. 97. num. 105. q. de haereticis, quest. 186. num. 162. & 165. Diaz. pract. crim. canon. cap. 144. num. 2. Pagna 3. part. direct. quest. 36. comment. 85. vers. ex quibus declaratur.

7. Sed quid dicendum, si iudex laicus cognoscat haereticum falsi testibus esse condemnatum, poterit tunc exequi sententiam, aut poterit ab illa suspendere, aut quid debet facere? Grauisissima est questio, quae alibi ex professo agenda est. Pendet enim ex illa questione an innocenter probatum innocentem possit iudex condemnare, & executor sententiam exequi, quam late disputat Lessius de iustitia libro 2. cap. 29. dubio 10. Breuiter ergo respondeo, si euidenter, & abique vlla tergiversatione, vltimo processu visione malitiam cognoscat, ab executione sententiae abstinere debet. Satis enim probabile est innocenter, vt talem cognitam condemnari non possit; esto nocens probatus sit. At si malitia non sit clara, & aperta, vt lex obicit, sed aliter examine indiget, abique dubio iudex secularis teneat sententiam laram exequi, quia ipse examinare non potest procul, neque poterit praetextu iniuste condemnationis executionem retardare. Idem quod dicimus de iniusta sententia ob innocentem delinquentis, dicendum videtur: cum euidenter constat de nullitate sententiae ob non seruatum iuris ordinem, vel quia fuit lata a iudice incompetente, & carente potestate iudiciali, quia tunc non ex autoritate publica, quae nulla est, sed ex propria reus condemnatur, quod est iniquum, ac prompse exequor ab executione suspendere debet: sed tradit in vtroque casu Reper. Inquit. verbo executor vers. praedict. Conrad. Brun. tract. de haereticis part. 1. cap. 13. num. 10. 12. & 13. Decianus tract. crim. lib. 5. cap. 25. num. 3. & 4. Gundifau. de haereticis q. 19. num. 6. & 7. & faciunt ea quae tradit Farinacius de poenis temper. quest. 97. num. 77. 88. 92. 93. & 94. Verum Ver. de Castro Sum. Mor. Pars I.

si nullitas sententiae ex se euidenter non appareat, nullo modo licet seculari iudici executionem sententiae contra haereticum distarre praetextu nullitatis. Neque enim fas est tali iudici probationes recipere etiam ad effectum suspendendi a sententiae executione, & causam remittendi superiori; nam esto in aliis delictis hoc fieri possit, quando incontinenti probationes offeruntur, vt optime docet Nauarr. in c. cum conting. in primo rem. n. 7. & num. 8. de rescriptis. Szeldo in addit. ad pract. Bernard. Diaz. cap. 154. num. 14. & alij, quos citat Farinac. q. 97. n. 91. & 92. At in crimine haereticis ob fauorem fidei hoc prohibitum esse videtur ex rescripto Innocentij VIII. supra allegato, & tradit Simancas cathol. instit. tit. 36. num. 7. Farinacius q. 97. num. 180.

8. Sed aduersus supra dicta acriter pugnat Simancas cathol. instit. tit. 36. de iudicibus secularibus, n. 6. & in enchirid. viol. relig. tit. 66. rub. de sententijs a num. 4. cui fauet Farinac. q. 79. poenis temper. n. 107. & 108. & de haereticis q. 186. n. 162. & 169. Affirmant namque iudices seculares quantumcumque nolcat iniustitiam, vel nullitatem sententiae iudicis Ecclesiastici, non posse ab eius executione abstinere. Mouetur, quia vel cognoscat iniustitiam, vel nullitatem sententiae, sed actus cognoscere non potest, cum apud ipsum facta non fuerint, neque ipsi competat illa examinare, quod si ea vt priuatum legit, ex eius scientia, vt potest priuata moueri non potest ad sententiae executionem suspendendam, cum in executione sententiae gubernari non debeat ob scientiam priuata, sed publicam: sicut iudex sententiae prolatione non mouetur ex scientia priuata, sed ex publica, qua constituitur testes, & probationes. Verum hoc fundamentum non est satis firmum. Concedo namque iniustitiam, vel nullitatem sententiae cognosci non posse ab executore per scientiam publicam, ob rationem dictam, sed necessario cognoscendam esse per scientiam priuata. At haec cognitio sufficit, vt nequaquam possit executor ad executionem rei iniquam, qualis est vita priuata innocentem. Neque hoc honestati potest ex scientia publica, quae in errore fundatur, & veritati cognoscitur euidenter contraria. Sicuti praecipuum Regis bellum iniustum aggressi non honestate militis pugnationem scientis esse bellum iniustum: vt bene expendit Lessius dist. dub. 10. num. 83. loquens in propriis terminis de executione sententiae euidenter iniusta. Aliud fundamentum maiorem difficultatem habere potest delimitur namque ex textu in cap. pastoralis, §. quia vero, de officio, & potestate iudic. deleg. vbi in hac verba Innocentij III. prorumpit. Quia vero saepe contingit, quod executio sententiae ordinario demandatur, quae fuit, an si ipsam iniusta esse cognouerit, debeat eam executioni mandare, an sit ei potius substituendum? Attendentes itaque, quod non cognitio, sed executio tantum demandatur eidem, Respondemus quod cum ordinarius teneatur obsequi delegato: etsi sciat sententiam illam iniustam, exequi nihilominus tenetur eandem nisi apud eum efficere possit, vt ab hoc onere ipsi absoluat. Cum ergo iudici laico solum executio, & nulla cognitio demandetur; efficitur etiam cognoscat sententiam laram contra haereticum iniustam esse debere illam exequi. Sed neque hoc fundamentum continet. Respondeo namque debere merum executorem exequi sententiam delegati iniustam, quae solum est iniusta in iis, quae condemnatus cedere potest. At cum in priuatione vitae cedere nullatenus possit, nequit, si iniusta sententia lata est, executionem mandare, quae solutio colligitur manifeste ex glossa in supra dicto text. verbo etsi sciat. in fine. Inquit enim Nota. Non temper obediendum est iudicij, si euidenter iniquum est mandatum ipsius, sicut contra ius, quod culpatur. 23. q. 1. Secus si alius fuerit iniustum, & lex aeterna, c. cum minister. 23. q. 5. quia hoc praecipuum iam non dicitur iniquum, sed iustum ex iuris rigore, & exequendum. Nam ex quo sententia lata est, licet iniusta, & contra ius litigatoris a qua non est appellatum, elapso decennio de iuris rigore mandanda est executioni argum. l. vlt. C. vt lite pendente. Spontanea enim appellatio omisso turpitudinem purgat, quae sententiae inerat. argum. l. si ob turpem, ff. de condit. ob turpem causam. vel si appellauit secundo, & lucubuit, & hoc etiam de rigore iuris introductum est, ne lites protrahant, &c. Ecce qua ratione iuxta glossa supra dictus text. us loquitur de sententia iniusta, id est, lata contra ius litigatoris, cui iuri ipse cedere potest; secus de sententia iniusta, quae iniquitatem continet, qualis est priuata vita innocentem sic taliter cognitum. Item eo latio dixerat glossa exequorem non teneri sententiam laram exequi, si sciat illam nullam, vt si esset lata auctoritate falsarum litterarum, eo quod iudex falsis instrumentis, vel dolo alterarum usurpauit iurisdictionem; in quo casu suspendere debet ab executione, si incontinenti haec coram executore obiciantur; poterit enim illas recipere, vt causam superiori referat, quod intelligendum est, vt dixi in aliis criminibus ab haereticis, in quo nulla cognitio iudicialis haberi a laico potest.

9. Quinto inferitur iusticem laicum vocatum ab Inquisitore in auxilium pro capiendis haereticis, illique custodiendis, teneri fauorem praestare, ex supra dicto text. ut inquisitionis, & ex constitutione Innocentij IV. Vrbani IV. & Martini V. quorum meminit Vmbert. Locat. in iud. inquisit. verb. iudex, num. 57. vers. sed quid sit laicus. Farinacius q. 186. n. 160.

10. Sexto inferitur, si iudex secularis auxilium hoc praestare

DE
STR
ALAC
TONI

recufauerit, vel sententiam ab Inquisitore latam executioni mandare dilulerit, pena excommunicationis cogendus est, & aliis arbitrariis penis, pro qualitate dilationis, & contumacie. sic Pegna 3. parte directorijs quæstionibus 36. com. 85. vers. ergo Inquisitor. Farinacius quæst. 186. num. 163. Adde huiusmodi recufantes exequi sententiam ab Inquisitoribus latam, vel omittentes fauorem præstare hæreticis puniendis, cum sint requisiti, suspecti redduntur fautoria, ac proinde tanquam contra fautores hæreticorum procedi potest aduersus illos: sic Pegna dicto comment. 85. vers. sed pauca. Iacobus Grassus lib. 4. de cisionum, cap. 18. num. 22. Farinacius quæst. 186. num. 164. Quod si coges, quomodo Inquisitor cogere poterit absque irregularitatis timore iudicem laicum, vt exequatur sententiam in hæreticos sibi traditos, optimè respondet Pegna dicto com. 85. in fine. Neque enim expressè præcipere debet iudici laico, vt penam mortis in illos exequatur, sed solum vt sententiam à se latam exequatur, vel melius vt seruet constitutiones, & leges aduersus hæreticos editas. Nam in hoc modo compulsionis cum mors directè petita non sit, nulla est occasio irregularitatis contrahende.

PUNCTVM XV.

De testibus in causa hæresis.

Latissima est hæc materia, quæ si pro dignitate tractanda esset, volumine integro indigebat. Principaliora illius referam, non tam disputando, quam summando, ita vt nihil omittatur ex his, quæ ad perfectam cognitionem modi procedendi in hoc sanctissimo inquisitionis tribunalis requiruntur. Vt autem cum distinctione procedamus, per varios paragraphos discursus diuidendus est.

§. I.

Qui possint esse testes in causa fidei.

- 1 Omnes admittuntur præter capitales inimicos.
- 2 Expenduntur testes alii inhabiles, quò in hac causa admittuntur. Primò infames, criminosi, socij criminum.
- 3 Admittuntur periurij.
- 4 Admittuntur Iudai aduersus Christianos apostatantes.
- 5 Item hæretici.
- 6 Item domestici, familiares, & consanguinej
- 7 Mulier à mittitur.
- 8 Item minor 14. annorum.
- 9 Nullus præter inimicum excluditur.
- 10 Quid sit inimicus intelligitur de inimico vero, & suspecto.
- 11 Excluditur inimicus reconciliatus de recens.
- 12 Non debet esse inimicitia à parte procurata.

Crimen hæresis ita graue est, & reipublicæ perniciosum, vt merito in eius derelictionem testes alii inhabiles admittantur, vt sic facilius delictum puniri possit, & extirpari. Quocirca omnes præter capitales inimicos admitti posse in hac causa, docet Vmbertus Locatus in iudic. inquis. verbo exceptio. num. 4. vers. verum quia. Repertus Inquisitor in verbo exceptio. nos. vers. item solum & verbo testis. vers. nota. & alij discursu referendi, quod examinatione indiget.

2 Primò ergo admittuntur excommunicati, criminosi, infames, socij criminum, qui alijs erant inhabiles, habetur expressè in capite in fidei fauorem, de hæreticis, in 6. & notant omnes.

3 Secundò admittuntur periurij, etiam si penitentiam non egerint periurij; ex textu in c. accusatus. §. licet, de hæret. in 6. Nam licet periurij à testimonio repellatur, quia de veritate suspectus est cap. testimonium, de testibus. At fauore fidei ad testimonium dicendum contra se, & contra alios admittitur, quoties ex circumstantiis, & iudiciis colligitur verè deponere: sic Glossa, & omnes in suprascripto capite, & optimè tradit Gundif. tract. de hæreticis, quæst. 13. num. 12. Gigas de crimine lesa maiest. lib. 2. tit. quomodo, & per quos probetur q. 11. Farinacius quæst. 188. num. 82. & 91. Pegna 3. parte directorijs, quæst. 65. com. 114. Sed est aduertendum non quemlibet periuurum ad testificandum admitti, sed solum eum, qui primò celauit veritatem, & postea zelo fidei eam manifestare intendit; quia huic tantum periuuro conceditur eius testimonium valere, in dicto c. accusatus. Quocirca si in alio casu periuurum exiit, aut de falso damnatus fuit, eius testimonium non admittitur etiam in causa hæresis quia in hac causa non omnes inhabiles admitti debent, sed tantum illi, qui à iure conceduntur admittendi, alijs si omnes indifferenter possent admitti, non leui periculo calumnia fideles innocentes exponerentur, vt bene comprobatur, & defendit Decianus tract. crim. libr. 5. cap. 35. num. 14. & ex illo Farina-

cus quæst. 188. num. 77. & 92. vbi dicit sibi videri hanc limitationem verissimam.

4 Tertio aduersus Christianos iudaizantes, vel quomodocumque à fide apostatantes admittuntur iudici in testes, hoc tam graue crimen defectu probationum impunitum relinquatur: habetur expressè in cap. contra Christianos, de hæret. in 6. ibi per Christianos, seu Iudaos conuicti, & tradit ibi Glossa, Archidia. Gemianus, & alij, quos refert, & sequitur Pegna 2. parte directorijs comment. 13. ad cap. contra Christianos, Gundif. tract. de hæreticis q. 13. num. 10. Gigas tract. de crim. lesa maiest. lib. 2. tit. quomodo, & per quos probetur, quæst. 10. Farinacius de hæresi, quæst. 184. num. 124.

5 Quarto, ob eandem rationem hæreticus in testem admittitur contra fidelem in causa fidei: si enim Iudeus, infidelisque admittitur, quare non hæreticus? Neque obstat aduersus hoc, & superius dictum textus in cap. dubius, de hæret. vbi dicitur, Nec eum omnino credendum est, qui fidem veritatis ignorat, ergo eis nulla fides est habenda. Non inquam, obstat, quia ex eo quod eis omnino credendum non sit, non inferitur nulla ratio esse credendos, sed solum inferitur non esse eis omnino, integre, plenè, & perfectè credendum: ac proinde eorum testimonium non esse plenum, & perfectum, sed imperfectum. Et secundum hanc rationem in hoc crimine valere eorum testimonium, & praxis inquisitionis docet, vbi hæretici aduersus fidelem de hæresi deponunt, eorumque depositio alicuius probationem facit: & ita tradit Pegna aduersus Eymericum, 3. part. quæst. 68. comment. 117. vers. quantum verò Simancas catholici institutionibus, tit. 64. rub. de testibus, à num. 43. & sequitur, Lorius Zechius in summo. 1. part. tit. de fide, rubric. de hæresi, cap. 11. num. 12. vers. hæreticus etiam. Farinacius q. 186. n. 116. & latius quæst. 56. n. 27. Malcardus de probationibus, conuict. 857. num. 9.

6 Quintò, domestici familiares, & consanguinej aduersus alios domesticos, familiares, & consanguineos admitti in testes in criminibus exceptis possunt, imò seruis aduersus dominum, pater aduersus filium, & filius aduersus patrem, vxor aduersus maritum, & maritus aduersus vxorem leg. vlt. C. ad leg. iul. maies. Optat enim Ecclesia hoc tam graue crimen in suis filiis omnino præcauere, & si commissum fuerit punire. Ne ergo desint illi probationes, testes, qui alijs repelluntur, admittit. Adde hos testes alienos esse à suspitione, cum contra sibi conuictos testimonium dicunt. Deinde domestici melius quàm alij domesticorum mores, & facta cognoscere possunt. Ergo per illos aptius, quàm per alios probari delictum domesticorum potest. I. sensu C. de repudijs cap. tertio loco, de probationibus, & tradit Pegna 3. parte direct. q. 70. com. 119. vers. horum sententia, vbi optimè explicat, qui dicantur familiares. Farinacius quæst. 188. num. 143. Malcardus de probationibus lib. 2. conclus. 857. num. 22. Rojas singul. 197. Lorius Zechius 1. part. tit. de fide, rubric. capite 1. numero 14. vers. quo verò ad domesticos.

7 Sextò mulier etiam à testimonio in causa sanguinis repellatur, eo quòd ob fragilitatem sexus, præsumatur eius testimonium infirmum, iuxta textum expressum in cap. forma. vers. fin. de verbor. significat. & textum in cap. mulierem. 33. q. 5. & vtroque loco Glossa quòd intelligendum est, si ad instantiam accusatoris producta sit in testem; secus si iudex ex officio examinauerit, vt ex Glossa, & alijs in cap. quoniam, de verb. significat. notat Farinacius q. 59. n. 9. & Farinacius lib. 2. conclus. 762. n. 1. Nihilominus in crimine hæresis, alijsque exceptis criminibus non est dubium admitti, ex textu in cap. tanta, cap. per. num. de sponsalia, & ibi Glossa, & DD. & tradit plures referens Malcard. supr. n. 22. Farinac. n. 10. Simanc. cathol. instit. c. 61.

8 Septimò minores 14. annorum, & cuiuscumque ætatis sit, si sint dolè capaces in hoc crimine ad testificandum admittuntur imò ad id possunt cogi, & torqueri, ex textu in leg. de minor. in princ. de questionibus. Si enim in crimine lesæ maiestatis humanae hoc procedit, à fortiori in crimine lesæ maiestatis diuinae procedere debet; & notauit Farinacius de hæresi, quæst. 188. num. 75. sine. Aduertit tamen Malcardus conclus. 462. num. 5. debere deponere cum autoritate tutoris, alijs nullum esse eius testimonium, ex l. clarum. C. de auctor. præstanda. Sed hoc requisitum in practica non seruati testatus Farinac. q. 54. n. 4.

9 Ex his omnibus videtur inferri ferè nullum alium nisi inimicum à testificando in crimine hæresis repelli. Hunc autem præsumus repelli omnes Doctores admittunt; eo quòd inimicus falsum deponere, non verum dicere præsumitur credit enim non ex zelo iustitiæ, sed ex vindicta procedere: facitque textus in c. si testes, q. 3. c. neminius, c. cum oporteat, de accusationibus. Si enim ob inimicitiam ab accusado quis repellitur, cap. per. tum. & in c. Hali, de Simonia, à fortiori à testificando repelli debet, in qua actione grauius nocere potest. Aduertendum tamen est non quemlibet inimicum, sed capitale, à testimonio dicendo excludi. Cum enim hoc delictum grauissimum sit, non est præsumendum absolute testem, qui grauior offensus non est, falsò testificari. Sed quia pro qualitate inimicitie falsitatis præsumitur, etia de causa est eius testimonium admittatur, admittitur tamen tanquam infirmum, & ita docet Eymericus 3. part. rub. de defensionibus, reorum n. 13. vers. primò, & ibi Pegna com. 128. vers.